

LA TARTRANA

centre d'estudis
d'altafulla

RECULL DE COSES NOSTRES.

altafulla, gener del 1.980

nº 2

LA CONSTRUCCIO DE LES ESCOLES "TERESA MANERO". UNA VERSIO.

Fins el curs 1.957-58 els nens i nenes d'Altafulla no van tenir una escola, amb dues aules destinades, únicament i expressament, per a llur aprenentatge.

La idea venia de lluny. Pel que hem trobat i consultat fins avui, ja a finals de gener del 1.935 s'inicia expedient per tal de construir les escoles; i, en acabar el primer trimestre, l'Estat tenia a la seva disposició el solar on bastir-hi les escoles. Aquest terreny, l'havia donat n'Erasme Imbert i de Nadal, propietari de la finca del Clos; el solar estava situat a l'extrem dret superior de l'exterior de la finca, ocupant en la seva major part una vella era per a batre; encara avui romanen als seus voltants un seguit de pallisses.

No hem pogut aclarir quin Ajuntament va tenir la iniciativa de construir les escoles, si el dels de la majoria d'Esquerra Republicana de Catalunya (E.R.C.), elegit el gener del 1.934, o el del Bienni Negre a Catalunya (octubre 34-febrer 36), format únicament per un alcalde-gestor anomenat a dit pel governador general de Catalunya. Tanmateix, durant tot el 1.935, els nens van romandre a l'habitatge habilitat al primer pis de l'Ajuntament, i les nenes als baixos de la casa de la mestra, a la baixada de la Placeta.

Després del 18 de Juliol, incautades les cases i xalets dels senyers que estiuiejaven a Altafulla, no va caler iniciar les obres de construcció. El comité local del Consell de l'Escola Nova i Unificada (C.E.N.U.) va destinar el xalet de Ca Puigmartí per a instal·lar-hi les escoles; per primera vegada, les aules resultaven d'una divisió per nivells o graus, i no per raó de sexe; s'endegava l'experiència de la coeducació i de l'ensenyament basat en la raó i la fraternitat. Des del juny del 37, l'escola disposarà d'una impremta oferta per la Inspecció; el moviment de l'escola cooperativa de Frainet arribava a Altafulla.

A més a més, des de l'abril del 37, a un dels pisos de ca Mossèn Porta, s'obre una escola de pàrvuls; l'Ajuntament va encomanar a parts iguals entre els dos fusters de la Vila les 18 tauletes blanques que formaven part del mobiliari del parvulari.

Pel maig del 1.937 s'instal·la a l'antiga granja de Vora-Mar la residència d'estiu del Taller-Escola de Pintura i Escultura de la Generalitat a Tarragona. L'Ajuntament va oferir-les-la, ja que "està deshabitada de molt temps i no es tenen notícies de llurs propietaris". Aquest fou el criteri que va presidir totes les incautacions fetes pel Comitè de Milícies Antifeixistes i per l'Ajuntament d'Altafulla, amb majoria d'ERC i amb participació d'Acció Catalana i de la CNT, aquest sindicat regentava la Regidoria de Cultura.

Després de l'ocupació de la Vila, recuperades les antigues escoles pel propietari, de nou eren separats nens i nenes i una altra volta retornaven a llocs inadequats. Des del 1.939 eren habilitats com a aules dos estatges del local de La Violeta, el qual fins el 1.950 no seria escripturat, al Jutjat del Vendrell, a nom de la Cooperativa Agrícola. Pel gener del 1.954, les nenes es van traslladar al primer pis de l'Ajuntament; l'habilitació del local la va pagar l'Hermandad de Labradores y Ganaderos. Els nens van romandre als baixos del local de La Violeta fins la inauguració de les escoles. A l'estiu del curs 48-49, l'Ajuntament va emblanquinar les dues aules provisionals de la Cooperativa.

La represa de la vella idea de construir les escoles es va produir als dos anys i escaig de mandat del segon ajuntament de postguerra. Cal suposar que a l'escalf de l'ambient creat per la nova mancomunidad de municipis de la provincia de Tarragona, es devien plantejar les necessitats més urgents de cadascun dels pobles, i que llavors devia venir el record d'aquell solar tocant al Clos que l'any 1.935 havia passat provisionalment a mans de l'Estat per tal de bastir-hi les escoles. Pel juny del 1.951 l'alcalde i un regidor del terç sindical, i el nou aparellador municipal, van fer gestions prop de n'Erasme Imbert per tal de recuperar els terrenys. A finals de març del 1.952, reïx la iniciativa; s'augmentà la superfície en cent vuitanta-tres metres quadrats, de manera que en definitiva hom disposarà de 2.033 m². L'Ajuntament pagarà 1.000,- Pts al propietari, i 36,- per l'escriptura; tal i com constava a la donació del 1.935, si al cap de sis mesos no s'han construït les escoles, el solar tornarà al propietari-donant.

El nou problema a resoldre era aconseguir els diners per a finançar la construcció. L'Ajuntament sortit de les reestructuracions d'octubre de 1.951 -dimissió de l'anterior batlle i arribada a l'alcaldia de n'Ignasi Marquès i Pijuan- i de febrer del 1.952 -renovació de la meitat dels regidors- s'havia proposat, per a l'any 1.953, d'augmentar les ordenances fiscals i establir-ne de noves per tal de gastar un 45% més que l'any anterior. Els fets anaren en la direcció

contrària als desigs: Per l'abril es redueixen a la meitat els arbitris sobre vivendes ocupades per temporada, un èxit de les pressions dels senyors estiuejants; pel juny, l'Ajuntament encara deu bona part del pressupost de l'any anterior, i no té cabals per a pagar el secretari.

Aquella situació angoixosa va ser subvinguda des del Govern Civil. Les perspectives van donar un tomb cap a l'esperança el primer trimestre del 1.954; semblaven obertes dues portes per assolir l'ajut financer per a construir les escoles: la de l'Obra Social de la Falange i les Juntas Provinciales de Construcciones Escolares (J.P.C.E.) creades a finals de 1953 i reglamentades a l'agost de l'any següent. Aquelles Juntas eren el primer intent seriós del Nuevo Régimen de cobrir els déficits d'escoles a Espanya. La política d'escolarització estatal del franquisme començava amb tretze anys de retard, i sota el ministeri de Joaquín Ruiz Jiménez, un catedràtic enquadrat a la família política d'Acción Católica, que ascendí junt amb el govern anomenat dels pactes amb EEUU i el Vaticà.

Les gestions prop del partido único del régime es van fer a primers de febrer de 1954. Però de la Falange l'Ajuntament no en va rebre sinó sortides: pagaments de les quotes anyals de 265 ₧, donació pel juny d'aqueix any de 600 ₧ per contribuir a l'edificació de la capella del Campamento Almagóvares, i, finalment, a punt d'inaugurar-se les escoles l'Ajuntament va pagar 200,- ₧ pel joc de banderes -la de l'Estat espanyol, la dels falangistes i la dels requetés- i 50,- ₧ per dues làmines de José Antonio. Tot això ultrapassava les 1.036,- ₧ que va costar la recuperació i ampliació dels terrenys per a les escoles.

L'Ajuntament va enfocar, doncs, l'obtenció de l'ajut cap a la J.P.C.E.. Pel novembre del 1.954, acorda aportar de la seva part els terrenys, materials per a la construcció i els jornals gratuïts dels altafullencs (prestacions personals). De cap manera l'Ajuntament podia oferir aportacions monetàries; des d'abril ha hagut de cedir a la Diputación el 10% del total recaptat de la contribució rústica i urbana que li'n pertocava; el poble aportava el 50% dels ingressos de l'Ajuntament. Però sobretot, cal tenir en compte que a mitjan de la dècada dels 50 és un poble de 230 famílies, de les quals el 51,2% són de classe treballadora autònoma -un 32% pagesos- el 8,3% de treballadors qualificats, i el 38% de treballadors sense qualificació; el personal intermig es reduïa a 2 tècnics, el metge, els mestres i el rector. La fàbrica que més empleava era la de cintes on hi treballaven 25 dones -així, doncs, la població activa femenina era el 10% sobre el total. Una idea de la poca circulació de moneda al poble ens la pot donar el gran nombre d'autònoms que s'autofornien la major part

col·lisca la primera pedra; el 14, s'obre una pòlissa d'assegurança de llur alimentació, el que a la construcció hi treballessin un 5,9%, que la menestralia ocupés idèntica quantitat, i els serveis una xifra encara inferior, el 5,5%. El quadre es completava en saber que el 1.955 Altafulla es troba al punt més baix de població des de feia dos segles; retorna a la xifra de 1.763 anterior a l'arribada de la Revolució Comercial del Set-Cents a Altafulla. Vivíem a la postguerra, precapitalista i rural.

La subvenció demanada aquell novembre del 54, no serà concedida fins l'agost del 56. Aquesta tardança cal imputar-la tant a l'habitual lentitud dels circuits centralistes, com a la lògica desorientació en els tràmits, ja que fins a finals d'octubre del 55 el projecte d'obres no va arribar a la J.P.C.E. Cal dir que a finals de juliol, l'arquitecte ja l'havia signat, i que a principis d'agost el batlle creia de bona fe que l'únic que faltava per a començar les obres era l'autorització de l'esmentada Junta.

L'obra de construcció de les escoles la va assumir el mateix Ajuntament, amb l'esperança -però sense la seguretat absoluta- de rebre diners de Madrid des de Tarragona. Així, doncs, les escoles van ser edificades directament per l'Ajuntament amb ajut oficial, enlloc del que de bell antuvi aquell ajuntament sense recursos considerava més lògic, el que fos l'Estat qui construís i l'Ajuntament qui ajudés. A més, ja no se'n parla, de les cases pels mestres que sol·licitaven el novembre anterior.

El 8 de juny de 1.955, l'Ajuntament acorda de formar una Junta Local Pro-Construcció de Escuelas (J.L.C.E.), la qual es constituïrà el 14 de juny. La composaren 14 membres: Presidí el batlle, la Vice-Presidència la va assumir Mossèn Miquel (Amorós), a les vocalies van haver-hi representants de l'Ajuntament, la Cooperativa Agrícola, la C.N.S., el Frente de Juventudes, la Sección Femenina i l'Hermandad; pels responsables tècnics: la mestressa, donya Mariana, que ja ensenyava al poble durant la república i el C.E.N.U., i Don Miguel, mestre dels nens des del curs 53-54, que actuarà de Secretari; pels encarregats de l'obra, l'arquitecte, l'aparellador i el mestre d'obres, i finalment, el Doctor Rodríguez.

En una mica més d'una mesada, la J.L.C.E. va organitzar tot el necessari per a la fonamentació de l'edifici. Constaria de dues aules per a encabir-hi cinquanta nens o nenes a cadascuna, de dos despatxos per als mestres respectius i de sanitaris.

El 30 de juny, hom confirma la possibilitat d'una subvenció de 50.000,- ₧ de la J.P.C.E. i ha aconseguit gratuïtament materials per a la construcció (terra del Mèdol, de Lluís Anglès; calç de la Roca de Gaià; pedra de Ca Pau Segú -pagant el carro). El 3 de juliol es

col·locar la primera pedra; el 19, s'obre una pòlissa d'assegurança per a cobrir possibles morts o invalideses permanents a causa d'accidents durant els treballs. El 20 del mateix mes, el Vicari del Arzobispe dona la dispensa eclesiàstica que aleshores calia tenir per treballar els diumenges. L'endemà l'Ajuntament acorda de comprar els estris de paleta.

Tot és a punt, però mancava el permís d'obres; de fet, tal i com ja havíem avançat, calia enviar el projecte. Suposem que durant tot el novembre els altafullencs es van afanyar per fer els fonaments; el que podem assegurar és que a començaments de desembre, la Plasticel ha donat els finestrals, que la vídua de Ricard Boronat ha cedit tot el material per fer les embastides, i que des de llavors cal introduir paletes i manobres a jornal per tal de construir les parets mestres i arrodonir l'edificació.

Al tombant dels anys 55-56, la J.L.C.E. s'enfronta amb la urgència de tenir diners per invertir-los en jornals. Les primeres mesures per a recaptar-los foren bestreure-se'n 3.000,-, de pessetes, endegar una campanya de recolecta entre la colònia d'estiusjants i fer pagar els jornals a aquells convilatans que no havien treballat; a l'ensem es van invertir els beneficis de la Festa Major Gran i de l'obra de teatre representada pel grup d'aficionats locals.

Aquest mètode funcionarà durant el primer semestre de 1.956. Des de llavors fins els primers mesos del 58 els ingressos havien de venir de les subvencions oficials; però l'Ajuntament no en va veure ni cinc fins l'abril del 57 -que va rebre el 28,7% del total subvencionat- i a l'abril del 58.

Per subvenir aquestes tardances l'Ajuntament va haver de recórrer a préstecs. El 12 de desembre del 1.956 i el 13 de juliol del 57^a l'Ajuntament ingressen-respectivament- 25.000,-Pts i 20.000,-Pts de la Caja de Ahorros de la Diputación Provincial; la garantia del préstec és aquell 10% de l'import de la contribució cedit per l'Ajuntament a la Diputación. El 21 de març tres regidors de l'Ajuntament signen sengles préstecs personals del crèdit social de la Caja de Pensiones de Torredembarra; tal i com és norma, d'abans i d'ara, els particulars són avalats pel patrimoni de l'Ajuntament, la qual cosa es fa constar en acta, de manera que mai han d'arriscar el seu patrimoni personal.

El patrimoni financer amb el que l'Ajuntament pensava retornar aqueixos préstecs eren aquelles subvencions oficials. Ara be, ja que el total del capital prestat a reintegrar gradualment fou superior a la quantitat ingressada en concepte de subvencions, i que va caler pagar interessos per l'ús d'aquells préstecs i que a més a més les inversions foren més quantioses del que s'esperava, en definitiva l'Ajuntament va aportar el 37% del capital invertit en la construcció de les escoles. Si la J.P.C.E. hagués tingut concerts amb

algun banc o caixa, de manera que l'Ajuntament hagués pogut demanar els préstecs directament als organismes oficials subvencionadors, s'hauria estalviat -o rebaixat- els interessos. Aquests van suposar igual quantitat que la suma de les aportacions dels donatius dels altafullencs i dels guanys de les festes i de l'obra de teatre.

Així, doncs, el balanç comptable de la construcció de les escoles, va ser el següent:

FONTS DE FINANCIACIO		INVERSIONS	
Subvencions Oficials	54,1%	Material construcció	50,8%
Ajuntament	36,9%	Jornals	40,3%
Donatius estiuejants	4,8%	Interessos préstecs	3,1%
Donatius altafullencs	1,9%	Arquitecte	1,8%
Redempció jornals	1,-%	Transports	1,4%
Teatre i Festa Major	1,3%	Assegurança	1,2%
		Varis	1,4%

La inversió feta a les escoles s'acostava a la suma dels pressupostos de l'Ajuntament pels anys 1950 i 1951. S'inaugurarien l'Onze de Novembre del 1.957, diada de Sant Martí; les van batejar amb el nom de la dona del donant dels terrenys: Teresa Manero. El parlament de n'Erasme Imbert va agradar més que els de les autoritats forasteres.

Es molt difícil de calcular les prestacions gratuïtes de jornals. La generositat dels altafullencs que van donar la seva força de treball per a construir les escoles, tampoc ho demana. Es van sentir prou pagats amb les 171,- Pts de vi de la cooperativa per remullar mentre treballaven; una minsa partida dins del capítol de varis de les inversions.

Tant de bo que aquell poble que va ser la clau per l'èxit de l'empresa de fer les escoles, sàpiga lluitar per a construir la seva Escola, la que darrerament anem fent: L'Escola Pública Catalana i Democràtica.

Francesc Blanc i Canyellas (FONTXO)